

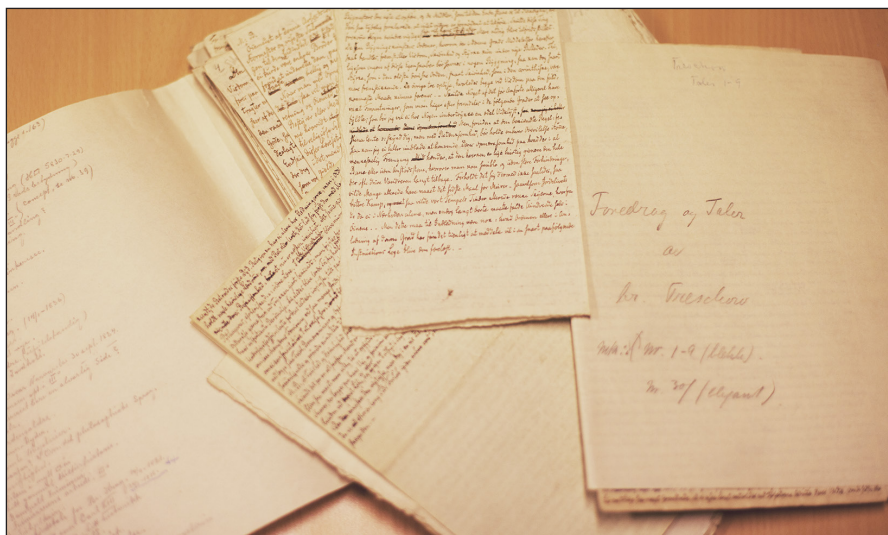

56 håndskrevne taler av Treschow gjenfunnet!

AV KJELL JUVETH JOHANSEN

Niels Treschows håndskrevne taler fra perioden 1818–1833 var omtalt i flere dokumenter skrevet etter 1945. Dessuten hadde vi vitnesbyrd på at de hadde vært sett de siste 10 årene – trolig befant de seg fremdeles i Stamhuset. Etter flere sensasjonelle historiske funn i mørke, fuktige kjellere, i te-kjøkken, skuffer og skap hadde vi et lønlig håp om at også Treschows etterlatenskaper ville dukke opp fra Stamhuset gjemmer.

Men tiden gikk. Hadde noen tatt dem med hjem? Hadde de blitt utsatt for en «loftsrydding»? E-poster ble sendt ut med etterlysning. Avgåtte embedsmenn ble kontaktet. Intet resultat. Hvor var de? Vikar for Annen Bevoktende Broder i Forskningslogen, Kristoffer Sandven, tok nylig på seg vervet som ny sekretær for Ordenens Nevnd for frimurerisk forsk-

ning. Hadde det ikke vært for det, hadde nok Treschows taler fremdeles befunnet seg i det forborgne.

undertrykke en adel Videlyst, men foruden at den bekiendte Regel: festina lente: Skynd dig, men med betænksomhed, bør holde enver Overilelse itøme, saa nar jeg ei heller indlate at henvende Deres opmærksomhet paa hvad der i al menneskelig Fremgang hænder, at den hverken er lige hurtig gennem den hele Bane eller uden anstødsstene, hvorover man kan snuble og uden store Forhindringer, der ofte drive Vandren langt tilbage.

Forholdt det seg dermed ikke saaledes, saa vilde Mange allerede have naaet det sidste Maal for Murer- saavel som Jordelivets bittere Kamp, saa vilde vort Tempels Tinder allerede række Skyerne hvorfra de da i Nærheden alene, men endog langt borte maatte falde Uinviede selv i Øinene.»

Eller med en mer moderne språkdrakt: Veien til sannhet og lys går alene gjennom forsakelser og gjenvordigheter – som om vi ikke visste det...

Niels Treschow som Ordførende Mester i St. Johanneslogen St. Olaus t.d. hvide Leopard.

Det er noe i uttrykket: «Å ikke se skogen for bare trær». For der lå talene – blant Nevndens arkiver, mellom dokumenter, instruksjoner og vurderinger. Godt gjemt mellom sider og papirer fra 70 år med forskning og opplysning. Men nå gjenfunnet, oppreist, digitalisert og for alltid bevart i Ordenens Historiske Arkiv. «Rosinen i pølsa», må sies å være talen Treschow holdt 20. november 1818 – det første møtet i Leoparden under «Det svenske system».

Men hva innholder så Treschows eldgamle taler?

«Skulde noget av det før anførte alligevel have vakt Forventninger, som man higer etter fremdeles i de følgende grader at see opfyldte, så bør jeg vel ei hos nogen

I dette nummeret

56 håndskrevne taler av Treschow gjenfunnet!	1
Frimureren Conrad Schwach og «det dikteriske trekløver»	2

ICHF i Edinburgh 24–26 mai 2013	2
Duoen Reissiger & Schwach	2
Stormestere før 1891	3

Embedskjedet til Stormesterens Prokurator	3
Franske høygrader på norsk jord i 1808	4

Frimurere Conrad Schwach og «det dikteriske trekløver»

AV KJELL JUVETH JOHANSEN

Den 22. mai 1818 anmoder Mester av Stolen i St. Olaus til den hvide Leopard, Niels Treschow, i et åpent logemøte, dikteren broder Conrad Nicolai Schwach «Til at underholde Brødrene med den lovede Tale».

Schwachs manus har ingen tittel, men bærer overskriften «Tale holden i St. Olai». I Leopardens annaler fra 1818 er følgende tillegg protokollført:

«Br. Schwach føredrog derpaa for BBr. hvorledes og hvor høyt Ordenen kan gavne os, saaledes som vi eksisterer i Tiden og i Rummet.»

At dikteren Schwach fikk boltre seg som Taler allerede to år etter sin recepsjon, må nok for Schwach ha vært en stor utfordring tross hans posisjon som en av datidens største, norske diktere. Hans innledende strofe røper også en ydmyk Schwach, som tross sitt renommè innrømmer at han nok er blandt de yngste av frimurerne:

«Tillader mig at jeg, en af de yngste blant Eder, vover at fremtræde som Taler her i Ordenens Hall»

Men hvem var Schwach? Conrad Nicolai Schwach ble født 28. mars 1793 i Ringsaker der faren Immanuel Schwach var residerende kapellan. I 1811 ble han sendt til Christiania for å begynne på Katedralskolen. Her ble han raskt venner med Maurits Hansen og Henrik Anker Bjerregaard. Disse tre – Schwach, Hansen og Bjerregaard – skulle i 1820-årene bli regnet som landets ledende forfattere og omtalt som «det dikteriske trekløver» eller «det poetiske Kløverblad». I 1812 reiste han til København for å ta examen artium. Det var her han blandt annet begynte å skrive

dikt til festlig lag. I 1813 vendte han hjem til Christiania. Han begynte da på det nye universitetet hvor han tok studier i rettsvitenskap. Det var i denne perioden, som var preget av et aktivt og heftig selskapsliv, at Conrad Schwach ble frimurer.

Den 19. juli 1816 ble han opptatt til broder lærling i St. Johanneslogen St. Olaus til den hvide Leopard under Ordførende Mester Niels Treschow. Tilstede på møtet var Prins Oscar, som var på besøk i Christiania sammen med sin far kong Karl Johan.

I sine etterlatte memoarer beskriver han sin opptagelse i Leoparden, og om sin Ordførende Mester Niels Treschow forteller han:

«han tog sig ret pudseerligt ut med Sporer paa Støvlerne, Sværd ved Siden og en stor trekantet Hat over hans lille i den stærkt broderede Uniform indsluttede Figur.»

Kort tid etter at Schwach hadde blitt opptatt som broder Lærling i Leoparden var det hans venn Maurits Hansen, den andre av «det dikteriske trekløver», som stod for tur til å innvie i frimureriets hemmeligheter. Ved denne anledning skrev Schwach et dikt som endte med noen vers som siden ble brukt ved avslutningen av ethvert møte i logen, da brødrene sto i broderkjeden.

*See paa Fjeldets høie Tind / Templet straalende at hvile;
Op! med uforsagte Trin / Haand i Haand didhen vi ile.*

Henrik Anker Bjerregaard reciperte som den siste av «det dikteriske trekløver» den 21. mai 1817.

Et annet dikt av Schwach:

*«Dette store mål vi strebe
med forente kræfter til
og med hjerte som med løbe
hylde sannheds alterild!
Med fordoblet hammerslag
danne stenen dag for dag.»*

– Conrad Schwach (Digte)

Duoen Reissiger & Schwach

Ikke bare skrev Schwach dikt og fortellinger, han skrev også for musikk. I Den Norske Studentsangforening, som ble stiftet i 1845, samarbeidet han også med frimurerkomponisten Friedrich August Reissiger.

Som vi vet fra forskning utført av broder kantor i Forskningslogen, Thor Skott Hansen, så ble Reissiger opptatt som frimurer i 1844 (Acta Masonica Scandinavica nr. 11). Han var dirigent for Frimurnes Sangforening Oslo, som ble stiftet i 1842, i tiden 1845–1859. I denne perioden skrev Schwach blant annet «O Aftenklokke, i min Hu», som Reissiger satte musikk til. Duoene samarbeidet også om sangen «Trækfuglene» basert på Schwachs dikt «Se, Fuglens Skare!»

Bildet viser begge håndskrift og signatur.
Kilde: Nasjonalbiblioteket.

ICHF i Edinburgh 24–26 mai 2013

Programmet for den internasjonale kongressen for frimurerhistorikere (ICHF) i Edinburgh 24.–26. mai 2013 er nå klart. Treschows Deputerte Mester Helge Bjørn Horrisland er eneste skandinav som deltar med et foredrag. Tittelen på hans foredrag er «Restitution of Masonic Archives and

Libraries after WWII» og vil gi en oversikt over frimureriske repatrieringsprosjekter i Europa etter 2. verdenskrig. Kongressen er flyttet fra York til Edinburgh og arrangeres i den skotske storlogens stamhus med deltakere fra hele verden.

<http://www.ichfonline.org/>

Stormestere før 1891

AV HELGE BJØRN HARRISLAND

I Frimurerordenens matrikkel finner man en oversikt over våre stormestre fra stiftelsen av Den Norske Frimurerorden (X Frimurerprovins) i 1891 og frem til i dag. Men hvem var lederne av norsk frimureri før 1891?

1749–1765: Greve Christian Conrad Danneskiold-Laurvig ble innsatt som provinsialstormester for Danmark/Norge noen få måneder før han ledet stiftelsesmøtet av Leoparden i 1749. Han er den eneste av våre ledere som har fått sin verdighet med et patent direkte fra det internasjonale frimureriets organisatoriske opphav – storlogen i London.

1765–1776: Riksfriherre Carl Gotthelf von Hund innførte det tyske høygrads-systemet «Strikte-Observans» i Danmark/

Norge til erstatning for det klassiske engelske «blue craft-systemet», og er den eneste ikke-skandinav som har ledet norsk frimureri. Han hadde tittelen: Hærmester.

1776–1792: Hertug Ferdinand av Braunschweig innførte det franskinspirerte «rektifiserte system» i Danmark/Norge etter at frimurerkonventet i Wilhelmsbad hadde samlet seg om dette. Han hadde tittelen: Generalstormester.

1792–1818: Prins Carl av Hessen (provinsialstormester fra 1775) generalstormester, huskes i dag blant annet for hans frimurerarkiv: Hærmesterarkivet, som fremdeles eksisterer i København.

1818–1844: Kong Karl Johan innførte «Det svenske system» i Norge etter at tvillingrikene Danmark/Norge ble erstattet av unionen Sverige/Norge.

1844–1859: Kong Oscar I innledet en forsiktig utbygging av frimureriet i Norge.

1859–1872: Kong Carl XV etablerte egen provinsialloge for Norge.

1872–1905: Kong Oscar II ble presset av begivenhetene rundt etableringen av polarstjernefrimureriet til å etablere selvstendig norsk frimurerorden (1891), men fortsatte som Stormester for både Sverige og Norge frem til unionsoppløsningen i 1905.

Nordisk Forskningskalender 2013

Lørdag 26. januar

Treschow (I grad) – Trondheim
«Antifrimureri i Norge»
(Helge Bjørn Harrisland).

Lørdag 2. februar

Münter (III grad) – Odense
«Sønderjyden Hjalmar Schacht som ble Hitlers minister»
(Helge Bjørn Harrisland).

Lørdag 6. april

Treschow (I grad) – Bergen
«Tornérhjelms og de tre spørsmål i I grad»
(Ulf Åsén).

Lørdag 6. april

Münter (III grad) – København
«Stormesterøksen» (Erik Dam)

12. – 14. april

Logetur til Eckleff-symposiet, Kristianstad (S).

24. – 26. mai

ICHF-kongress, Edinburgh (GB).

Lørdag 7. september

Treschow (I grad) – Oslo
Historisk foredrag om Niels Treschow (Jørund Gustavsen), høytidsloge/10-årsjubileum.

25. – 27. oktober

Treschow-symposium, Oslo.

Embedskjedet til Stormesterens Prokurator

Embedskjedet til Stormesterens Prokurator ble laget tidligst i 1759, men er trolig fra begynnelsen av 1760-tallet. Opprinnelig var det Carl Friedrich Eckleffs embedskjede som ordensmester i Sverige.

Da Hertug Carl tok over som ordensmester etter Eckleff i 1774, fikk han laget et nytt embedskjede i begynnelsen 1780-tallet. Han tegnet kjedet som våre Stormestere innen Det svenske system bærer den dag i dag. Det gamle, som han har arvet fra Eckleff, ble prokuratorens embedstegn.

Kjedet (avbildet) er originalen fra 1760-tallet og bæres den dag i dag av Prokuratoren i Sverige. Det er nå laget en kopi som skal brukes i logesammenheng. Det avbildede kjedet havner nå på museum og kan beses i det Bååtska palatset i Stockholm.

Originalt embedskjede tilhørende Den Svenske Frimurerordens Prokurator. Kjedet ble laget ca. 1760.

FORSKNINGSLOGEN
NIELS TRESCHOW

Postboks 506 Sentrum
 0105 Oslo
 Telefon: 22 47 95 00

E-post: sekr@treschow.dnfo.no

Hører du ikke noe fra oss?
 Vi minner brødrene om å sende
 inn sine e-postadresser til
sekr@treschow.dnfo.no

Forskningssymposiet 2011 på DVD

Alle foredrag som ble holdt på Forskningslogens Niels Treschows symposium 2011 ble forevignet på film. Et utvalg av disse foredragene er nå tilgjengelig på DVD.

Bestill ved å sende e-post til:
dvd@treschow.dnfo.no

Acta Masonica Scandinavica

Forskningslogens sekretariat har følgende utgaver av Acta Masonica Scandinavica tilgjengelig for salg: 6,7,8,9,10,11,12,13 og 14. Pris per bok er: Kr. 250.- + porto.

Ta kontakt med Sekretariatet på e-post for bestilling:
sekr@treschow.dnfo.no

Forskningslogen Niels Treschow ble innviet i Ordenens Stamhus i Oslo den 1. november 2003. Logen er direkte underlagt Den Norske Frimurerordens Stormester. Alle medlemmer av Den Norske Frimurerorden med III grad eller høyere kan bli korresponderende medlemmer av Forskningslogen. I tillegg har Forskningslogen 27 faste medlemmer, som utnevnes av Ordenens Stormester. En del av disse utgjør logens embedsverk. Det er også utnevnt æresmedlemmer.

Logens valgspråk er *Per scientiam ad certitudinem* (Gjennom kunnskap til visshet). Logens våpenskjold er basert på Niels Treschows frimurerskjold som befinner seg i museet i Den Norske Frimurerordens Stamhus.

Franske høygrader på norsk jord i 1808

AV KJELL JUVETH JOHANSEN

Norge hadde et tre-gradssystem (Det rektifiserte system) frem til 20. november 1818, da vi gikk over til Det svenske system og fikk 9+2 grader. Brødrene før den tid måtte utenlands for å få flere grader.

I Bergen derimot i 1809 fantes det en broder ved navn Peter Lexau Heiberg (1759–1816) gift med Fridericha Elisabeth Fosswinckel, som var hospitalforstander. Heiberg var opptatt i 1781 i logen «Urania» i St. Petersburg. Da brødrene i Bergen søkte om å få opprette «De syv Fieldes Loge» (i dag Carl til den norske Løve) i 1785 hadde Heiberg 4. grad (Fullkommen Mester – muligens Mark Master Mason graden).

Men så skjer det noe spennende: I 1808 mottar Heiberg alle de franske høygrader – i Norge! Han får alle gradene unntatt den høyeste graden «Høyeste Fyrste av Rosenkorset». Han mottar disse i logen den «de Toevallige Vereeniging» (den tilfeldige forening), som ble stiftet i Bergen i 1808 av mannskapet på krigsskipet (Privateer) Gelderland som søkte nødhavn i Bergen by i 1808. Se Acta Masonica Scandinavica nr. 14. Skipet kom fra Batavia (i

dag Jakarta) og hennes ankomst til Bergen resulterte i slaget ved Alvøen i 1809.

Broder Heiberg må sies å være den eneste nordmann som har mottatt franske høygrader på norsk jord. Den hollandske ekspert i frimurerhistorie D. C. J. van Peype ved universitetet i Leyden, betegner Heibergs pass som meget usedvanlig. De hollandske brødre som stiftet «de Toevallige Vereeniging» var – som det også bekreftes av br. Heibergs pass – medlemmer av Kapitlet «De ekte Bataviere» i Haag. Batavia er egentlig det latinske navn på Holland og de Haye er Haag.

Betegnelsen «De ekte Bataviere» henger sammen med det gamle Betuive, som var det 270 kvadratkilometer store overordentlig rike marskland, som dannet den bataviske øy i flodmunningen mellom Rhinens armer Waal og Lech. Her bodde de opprinnelige Bataviere, et germansk folkeslag som i 300-årene ble innlemmet i Frankrike. Det er derfor forståelig at medlemmene av «De ekte Bataviere» var meget aktive i det politiske liv og tilhengere av Napoleon Bonaparte.

De grader som ble tildelt br. Heiberg, var de mest benyttede innen de franske høygrader. Den høyeste grad – Rosenkorset – kunne bare tildeles av Storkapitlet.

«De Toevallige Vereeniging» hadde som under-kapitel ikke adgang til det. Dette må antas å være grunnen til at br. Heiberg ikke ble «Høyeste Fyrste av Rosenkorset».

Logepassene til Heiberg skal finnes i vårt museum i Oslo.